

VIAP Lietuvos energetikos sektoriaus problematikos kontekste

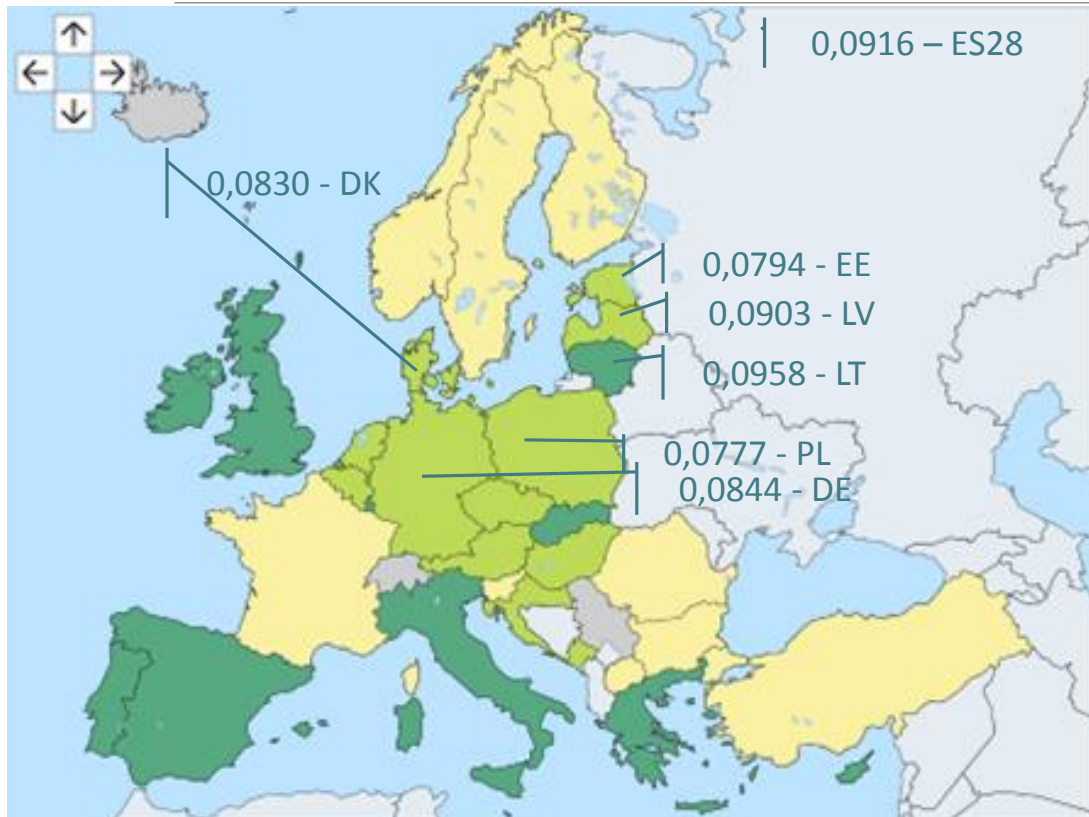
KĘSTUTIS DAUKŠYS

2015 M. BIRŽELIO 23 D.

LT elektros energijos sektoriaus bruožai

- Priklausomybė nuo **importo** ir
 - Vykstanti importo iš Rusijos substitucija importu iš ES šalių
- Sava gamyba pagal kaštus **nekonkurencinga** su importo atžvilgiu, todėl stipriai **subsidijuojama**
- Naujieji projektai nukreipti į:
 - Sistemos atvirumą ir **daugiajungliškumą**
 - Savos **gamybos** iš gamtinių **dujų palaikymą** / skatinimą (kas yra brangu bene visais atvejais)
 - Savos **gamybos** iš **AEI auginimą** ir papildomas naujas **darbo vietas** (kai kuriais atvejais).

Elektros energijos kaina verslui Lietuvoje ir Europoje

Elektros energijos kaina vidutiniam verslui
(nominalia verte), 2014 m., EUROSTAT

Santykinai aukšta kaina

- Lietuva priklauso **brangiausios** elektros energijos verslui ES šalių grupei (nominalia verte);
- Palyginus su Lietuva, elektros energijos **kaina** verslui **žemesnė***
 - 38 proc. - ES-28 bloke
 - 16 proc. - Latvijoje
 - 33 proc. - nei Estijoje
 - 45 proc. - Vokietijoje
 - 61 proc. - Danijoje

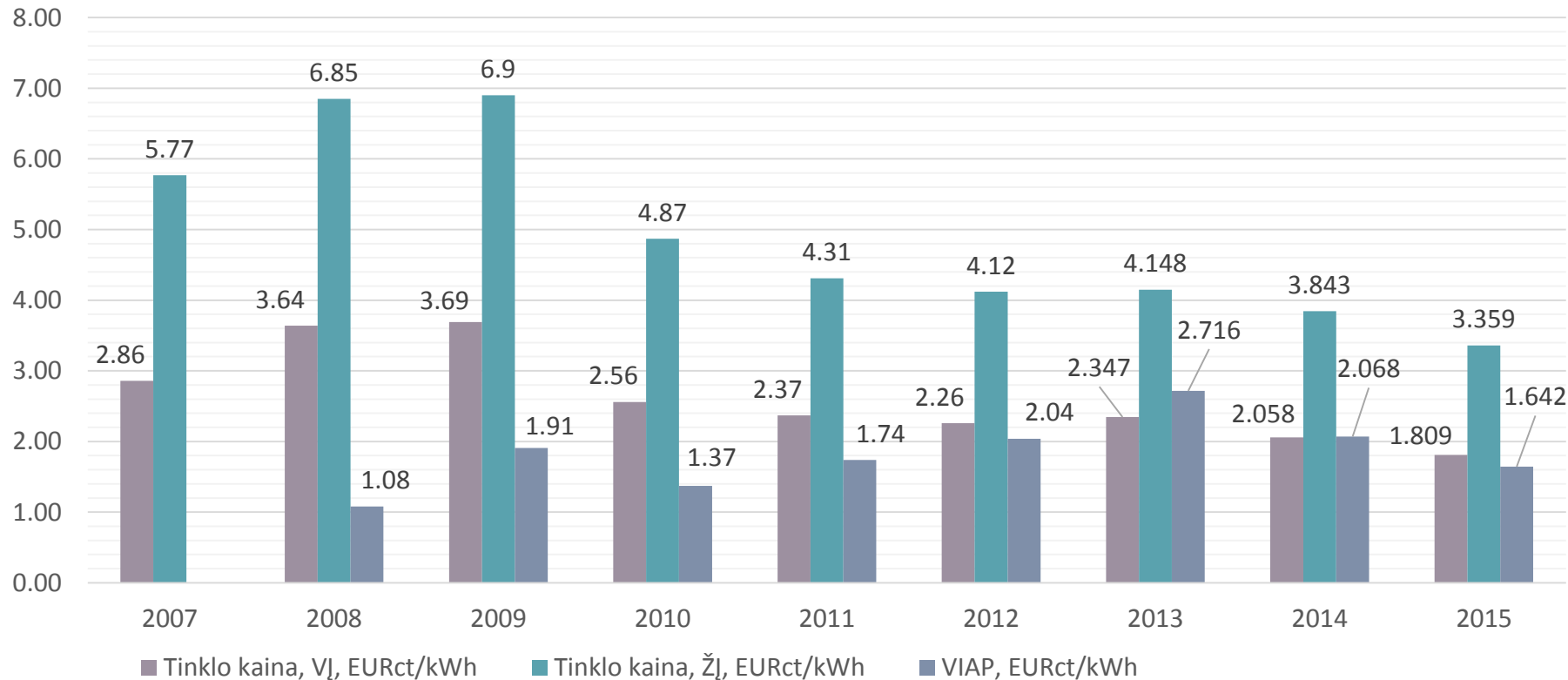
Kylanti dinamika

- Per 5 metus **Lietuvos** verslui elektros energijos **kaina išaugo 8%****, kai tuo tarpu **ES-28 kaina** verslui **sumažėjo 13%****

* Su perkamosios galios pariteto įverčiu ** Su infliacijos įverčiu

VIAP – reikšminga verslui, valstybės reguliuojama

VIAP persiuntimo paslaugos kainos struktūroje

VIAP

≈ 90% persiuntimo
kainos VJ

≈ 50% persiuntimo
kainos ŽJ

≈ 16% galutinės kainos

VIAP 2008-2015: apimtys

Surinkta, viso, apie **1.410 mln. EUR**

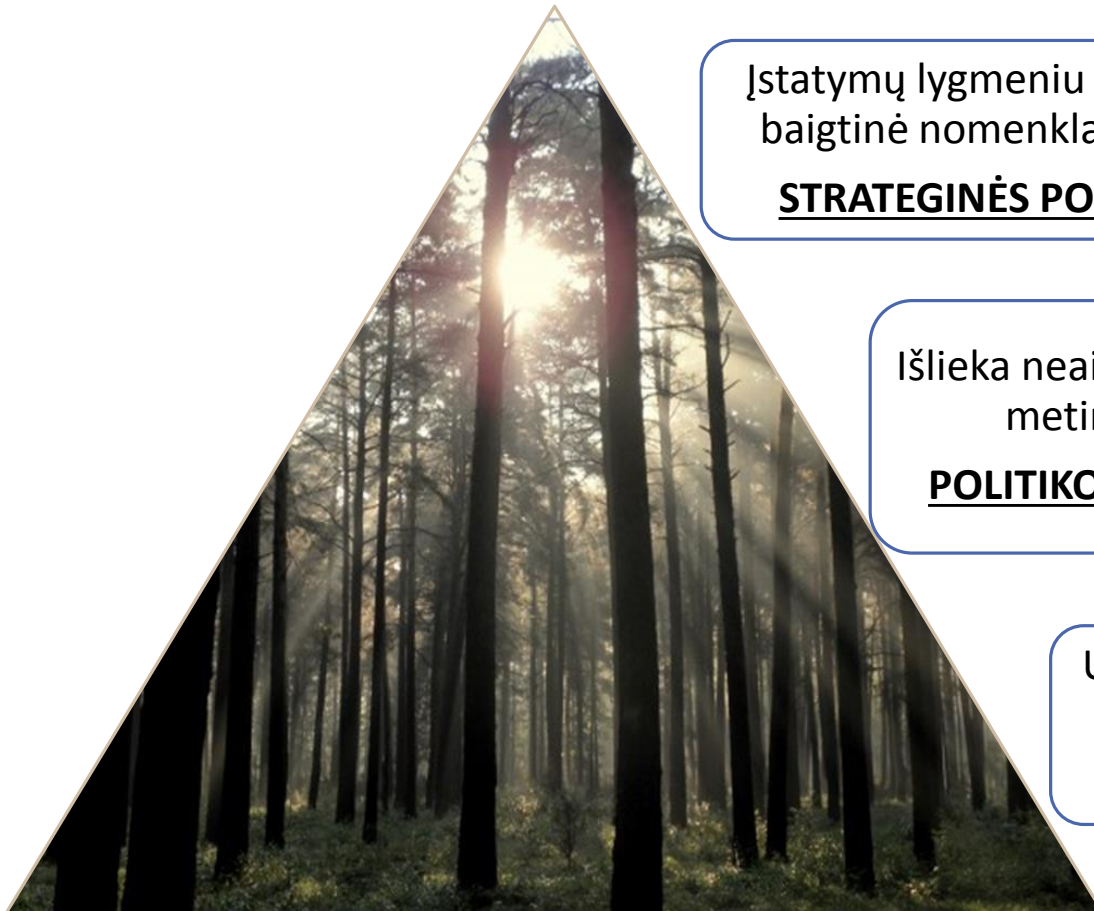
- vidutiniškai apie **176 mln. EUR kasmet**

Iš jų **verslo** indėlis – apie 990 mln. EUR

Palyginkime (2015 m.):

- ❖ **Visų** Lietuvos **universitetų** bendra biudžetinio finansavimo apimtis 170 mln.EUR;
- ❖ **Policijos departamento** asignavimai 200 mln.EUR;
- ❖ **KAM** asignavimai turtui įsigyti 135 mln.EUR;
- ...
- ❖ 33% planuojamų Pelno mokesčio įplaukų
- ❖ 46% planuojamų Gyventojų pajamų mokesčio įplaukų
- ...

VIAP 2008-2015: sprendimų lygmenys

Įstatymų lygmeniu nustatyta paslaugų
baigtinė nomenklatūra, nuo 2012 m.

STRATEGINĖS POLITIKOS LYGMUO

Išlieka neaiškumai dėl kai kurių paslaugų
metinės apimtys nustatymo

POLITIKOS ĮGYVENDINIMO LYGMUO

Užtikrinta lėšų judėjimo kontrolė ir
viešumas, nuo 2011 m.

ADMINISTRACINIS LYGMUO

VIAP 2008-2015: rezultatai

❖ Jungtis NordBalt

- Lietuvos finansavimo dalis – 100% VIAP,
- Pigesnio importo lūkesčiai nuo 2016 m.

❖ AIE skatinimas – fokusuotas tikslas

- 36% gamybos šalyje* arba 1.442 GWh
- 12% šalies suvartojimo

* be KHAE

❖ KCB Elektrėnuose

- Apie $\frac{1}{3}$ reguliacinio turto vertės finansuota VIAP
- Gamtinių dujų naudojimo užsitikrinimas
- Tretinio rezervų įsigijimas iš vienintelio šaltinio

❖ Termofikacinių elektrinių subsidijos

- Gamtinių dujų naudojimo užsitikrinimas
- Strateginio sprendimo ateičiai nėra = VIAP lėšų panaudojimo efektyvumas neapibrėžtas

Esamos VIAP schemos privalumai ir trūkumai

VIAP schema, kokia yra šiuo metu, turi **aiškių privalumų** :

- Įstatymu nustatytos pareigos, teisės, administraciniai vaidmenys;
- Įgalina pasitelkti šį finansavimo būdą, esant (strateginiams) valstybės poreikiams;
- VIAP nomenklatūrinis sąrašas yra baigtinis;
- Lėšų judėjimo atskaitomybė ir viešumas užtikrinta;
- Žinomas ir lengvai prognizuojamas lėšų metinis srautas.

VIAP schema, kokia yra šiuo metu, turi **spreštinių trūkumų** :

- Neišspręsti teisiniai / teisminiai / europiniai klausimai
- Tam tikrų paslaugų metinės apimtys nustatomos, stokojant skaidrumo;
- Alternatyvių kai kurių paslaugų teikėjų klausimas nesvarstomas;
- Neišspręstas VIAP (mokestinės) naštos suderinamumas su mokėtojų galimybėmis.

VIAP galimų prieštaravimų LR Konstitucijai

2011 birželio mėn. LRS seimo narių kreipimasis į Konstitucinį teismą dėl senos EEJ redakcijos VIAP srityje atitikimo LR Konstitucijai.

Tebesitęsiantis ūkio subjektų teisminis ginčas dėl VIAP mokėjimų už 2011 m.

2014 gegužės mėn. Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimas kreiptis į Konstitucinį teismą (Achema, Orlen, Lifosa byloje); KT sprendimu grąžintas VAAT.

VIAP valstybės pagalbos kontekste

Konkurencijos Tarybos sprendimas 2015 kovo mėn.:

- „Konkurencijos taryba rekomenduoja Energetikos ministerijai pradėti VIAP finansavimo schemos derinimą su Europos Komisija, nes tik ši institucija turi išimtinę kompetenciją nuspręsti, ar valstybės taikomos paramos priemonės yra teisėtos“
- Tai – nuosekli KT pozicija, kartota jau eilę metų administracinėse procedūrose.

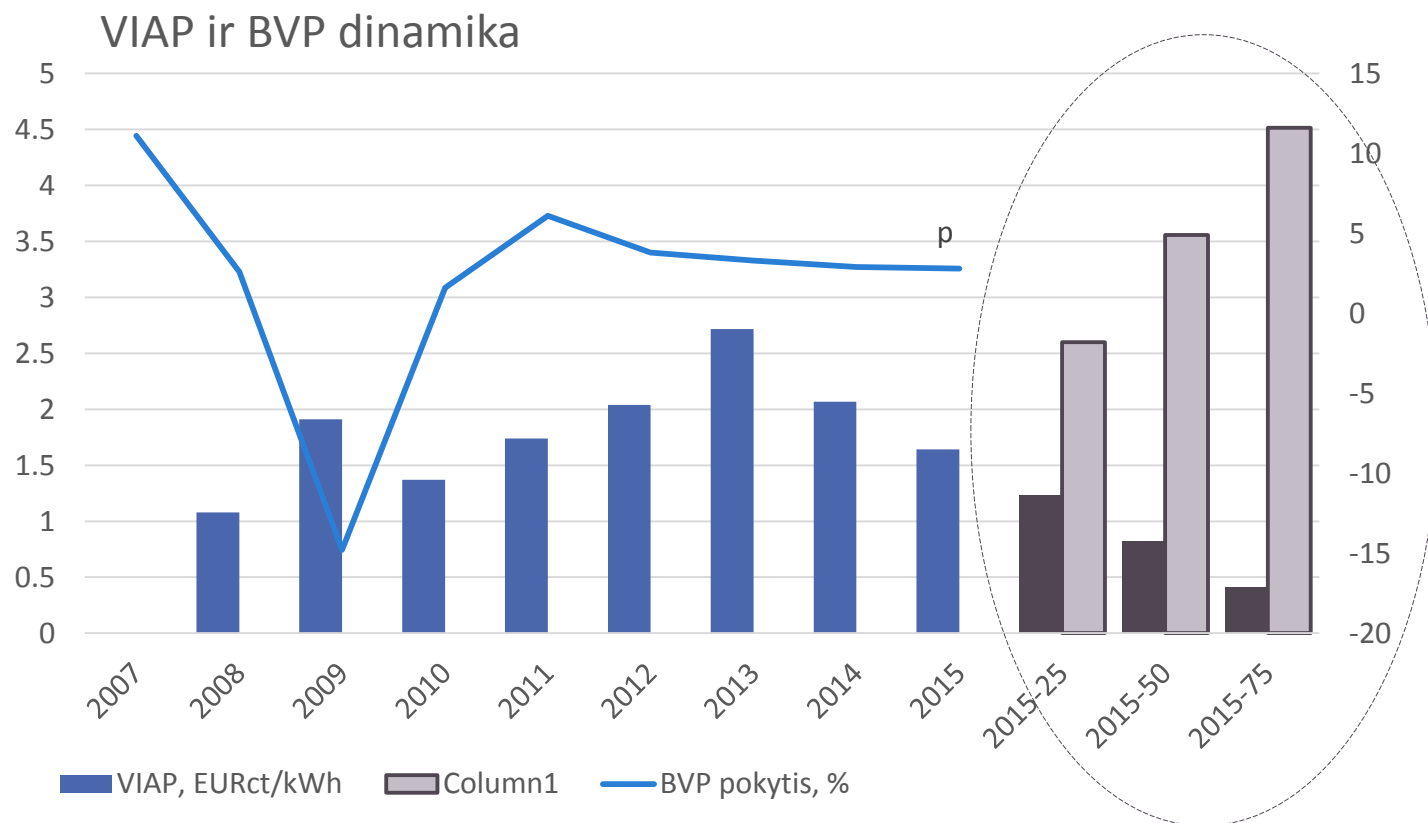
Kai kurių verslo įmonių skundai EK dėl VIAP 2011 m., dėl VIAP kaip VP nenotifikuotos EK.

Rizikos:

- Lėšų gražinimas:
 - ne mažiau 1410 mln.EUR apimtyje
 - Administracinis mechanizmas, įskaitant lėšų šaltinius
- Bauda už pažeidimą.

VIAP ir mokėtojų galimybių „vertinimas“

VIAP kainos jautrumas mokėtojų galimybės menkas;

Didžiąją dalį mokėjimų visais atvejais sudaro išeinančios iš Lietuvos lėšos gamtinių dujų tiekėjams;

Net ir maksimalaus dydžio subsidijos (267 mln.EUR 2013 m.) nacionalianiams gamintojams neapsaugo nuo staigių ir ženklių kainos biržoje svyravimų (2013 m. rudenį).

SVARBU: keičiant mokėjimų proporcingumą (kitos sąlygos = const.), buities mokėjimų multiplikatorius – apie 2,3.

Apibendrinimas (I)

VIAP – vienas instrumentų valstybei vykdyti energetikos politiką:

- nesudėtinga finansuoti pageidaujamas veiklas ir rezultatus energetikos srityje, tačiau
- būtina vertinti šio instrumento naudojimą galimų ateities problemų kontekste;

VIAP mokėjimai - suderintini su mokėtojų galimybėmis,

- Kad išlaikyti ir auginti valstybės konkurencingumą,
- Nedidinti „užmaskuotos“ valstybės skolos;

Apibendrinimas (II)

VIAP schemos ir nomenklatūros gairės:

- Keisti (mažinti?) VIAP apimtis;
- Keisti (?) mokėtojų ratą ir mokėtojų grupių mokėjimų proporcingumą;
- Naudoti įvairesnius pageidaujamų veiklų finansavimo šaltinius, įskaitant LRV garantijų mechanizmo geresnį išnaudojamumą;

Atsakinga ministerija privalo pasiūlyti tokią VIAP pertvarką, kuri mažintų verslo VIAP naštą ir bent jau nedidintų VIAP naštos buitiniams vartotojams.

Veiklos pelningumo ir VIAP teikėjo statuso (ne)suderinamumas:

- VIAP teikinčios bendrovės – viešųjų paslaugų teikėjai, dirbantys su min grąžos apimtimi –
 - Energetikos įstatymo pataisa, ribojanti grąžą iki 2 proc.;
 - Elektros energetikos įstatymo pataisa, nustatanti „komercinės“ veiklos pelno naudojimą subsidijų apimčiai mažinti.

KESTUTIS.DAUKSYS@LRS.LT

